

АЛЪН СИЛИТОУ ЧИЧО ЪРНЕСТ

Превод от английски: Виолета Тицин, —

chitanka.info

Мъж на средна възраст, небръснат отдавна, немит сякаш от месец, облечен в нечист шлифер и сгънал под мишница брезентова чанта с инструменти, излезе от един обществен клозет. Поспря за миг в края на тротоара, за да оправи баретката си — най-чистото нещо по него, после хвърли небрежен поглед наляво и надясно и когато потокът коли секна, прекоси улицата. Изговаряха името и професията на този човек винаги заедно, дори когато не ставаше дума за занятието му — Ърнест Браун, тапицер. Всяка вечер, преди да се прибере в къщи, той оставяше за по-сигурно чантата с инструментите на човека, който поддържаше обществените клозети близо до центъра на града; все имаше чувството, че рискува да ги загуби или да му ги откраднат, ако ги занесе в стаята си, а случеше ли се такова нещо, с препитанието му беше свършено.

Камбанките на часовника над градския съвет отмериха екливо десет и половина. Над театъра ивици синьо небе отбраняваха позициите си, трудно отвоювани от есенните облаци, а вятърът се подемаше на вероломни пориви, като въргаляше хартийки и празни цигарени пакетчета край непометените канавки. Ърнест беше вече прегладнял, затова влезе в едно „кафе“, като приведе инстинктивно глава, макар че до горния праг на вратата имаше цял фут.

Дългото просторно помещение, където се хранеха, беше почти пълно. Ърнест идеше да закуси обикновено в девет часа, но тъй като предишния ден от една гостилница му бяха заплатили десет лири за подновяването на гарнитура от три парчета, той бе останал в бара до късно вечерта и пи халба подир халба, бавно и съсредоточено, бирата си, така както правят самотните хора. Затова тази заран му бе трудно да се отърси от упоения, блажен сън. Лицето му бе бледо, очите имаха нездрава жълтина, а когато говореше, в устата му се мярваха само няколко самотни зъба.

Ърнест разбута група шумни мъже и се озова пред бара — това олющено, нащърбено убежище за работническите ръце, това крайбрежие, протегнато между двете възвишения на самоварите и потънало в хаоса на враже нападение. Едрата, пълна брюнетка имаше премного работа, затова той прегледа набързо менюто, написано с големи бели букви на стената зад него. Сетне направи свенливо движение с ръка:

— Чаша чай, моля.

Брюнетката се извърна към него. От огромно кафяво гърло в чашата рукна чай. На горната ѝ част имаше пукнатина, която заприлича на косъм над слоя от мляко; лъжичката звънна и потъна в парата.

— Друго?

Той промълви колебливо:

— И тост с домати.

После взе подноса, тласнат към него, измъкна се бавно из навалищата и свърна към една свободна маса в ъгъла.

От подноса се надигаше вкусен топъл дъх. Ърнест взе ножа и вилицата, отрязва крайче от тоста с бързото, ловко движение на занаятчия и го поднесе бавно към устата си — ядеше с охота и почти не забелязваше насядалите край него. Всяко действие на ножа и вилицата му, всяка геометрична хапка, отрязана от тънкия тост, всяко неспокойно движение на устните му се сливаше в сложен и привичен процес, който му доставяше огромна наслада. Хранеше се бавно, спокойно, с удоволствие, възприемащ само себе си и това, че тялото му отново е стоплено и заситено. Звънливото докосване на лъжичката до чашата и чинийката допълваше привичния шум на късна закуска в препълнено кафе и звучеше като музика, долитаща в различен ритъм, ту оттук, ту оттам.

Години наред Ърнест се хранеше сам, но все още не бе привикнал към самотата. Да свикне не можа, само временно се бе приспособил към нея с надеждата, че някой ден тая орисия ще свърши.

Помнеше малко от своето минало, а животът течеше, без да го докосва, и затова той почти не забелязваше неговия ход. Единственият властен спомен, който можеше да го помами назад, беше споменът за мъртвите или умиращи мъже, за раздърпаните телени мрежи между окопите на Първата световна война. Двете най-често повтаряни от него фрази през първите години след войната бяха „Не биваше да се връщам в Англия“ и „Трябваше да загина с другите във Франция“. Времето му отне и тях — от всичко онова остана само някакво мътно, няма отражение.

Откри, че хората се отнасят към него като към призрак, сякаш не беше сътворен от плът и кръв — или поне така изглеждаше — и оттогава заживя сам. Жена му го напусна, казаха, че е заради твърде противния му характер, братята му се запиляха из други градове.

По едно време си науми да ги издири, но сетне се отказа — дори и при неговата самота, единственото, за което си струваше да се хванеш, беше волята да крачиш напред и да се примиряваш с повечето неща.

Чувстваше смътно, неопределено, че ако се обърне назад и затършува из бордеите и синорите на своята младост, ако изрови старите приятели, миризмите и звуците, които го зовяха така живо от по-щастливите дни, това би било някаква смърт. Убеждаваше се, че най-доброто бе да не докосва нищо, защото вярваше смътно — след смъртта, когато и да дойде тя — той отново ще изживее същите неща.

Снарядите не бяха оставили розови белези по тялото му, не, бяха помътили разсъдъка му и затова изживяното през войната не му осигури пенсионна книжка, а дори и на него самия думата „инвалид“ никога не му идеше наум. Всичко това вече не го засягаше — колесницата на годините го премаза и направи живота поносим. Когато започна новата война, Ърнест не почувства отначало бремето ѝ, дори и тогава, когато трябваше да заплаща с глоби и престой в затвора липсата на лична карта или продоволствени купони — а той ги даваше с радост на дезертъорите. Нищо вече не можеше да го измъкне от неговата поносима смазаност. Докато седеше втрещен безсмислено в стените на мазето под квартирата си, през кошмарните часове на артилерийския обстрел и избухващите бомби, у него се съживяваха неясни, дълго потискани образи, в съзнанието му дори попадаха разпилени думи от двете налудничави негови фрази. Но съгласно разписанието на времето неговият живот си течеше, войната завърши набързо и всичко отново му стана безразлично. Живееше от ден за ден, работеше изкусно кресла, дивани и столове и не се интересуваше от нищо. Когато намираще трудно работа и животът ставаше тежък, той не обръщаше много внимание на това, както и сега, когато работите му се оправиха и се позамогна. Не възприемаше разликата, а пропиляваше припечеленото за бира, като никога не помисли, че се нуждае от ново палто или чифт здрави обуца.

Ърнест взе от чинията последния залък от тоста и домата, усети, че и последните капки непрецеден чай се изливат в устата му. Когато престана да дъвче, запали цигара и започна отново да забелязва хората край себе си. Беше единадесет часа. Ниската зала на кафето пустееше — останаха само десетина души. Ърнест чуваше, че на една от масите

говорят за конни състезания, на друга — за война, но думите долитаха до слуха, почти без да докосват съзнанието му — той оставаше спокоен и задоволен, оглеждаше разсеяно модела на масите и разположението им из залата. До два часа работа сигурно нямаше да има и дотогава възнамеряваше да остане тук. Но с внезапно смущение осъзна, че без нова поръчка не би могъл да оправдае заемането на масата, затова тръгна към бара за чай и сладки.

Докато му сервираха, в кафето влязоха две малки момичета. Едното седна на масата, но другото — по-голямото — отиде на бара. Когато се завърна на мястото си, Ърнест завари по-малката да седи там. Той се смути и обърка, но все пак седна, за да изпие чая си и да разреже кейка на четири. Момичето го загледа и продължи да го гледа, докато откъм бара не дойде по-голямата с две чаши димящ чай.

Двете малки момичета седяха, разговаряха и пиеха, забравили напълно присъствието на Ърнест, но той започна да усеща как тяхното стаено, детско оживление нахлува бавно в него. От време на време ги поглеждаше със съзнанието, че не е редно да остава до тях, но постепенно погледът му стана ласкав, добър и засмян. По-голямото момиче, около дванадесетгодишно, беше облечено в кафяво, твърде широко и дълго за него палто и макар че повечето време бърбеше и се смееше, Ърнест забеляза бледността на лицето ѝ и нейните огромни, обли очи, които би нарекъл прекрасни, ако не познаваше добре това оживление, издаващо пренебрегнатия и беден човек.

По-малката не беше така оживена — тя само се усмихваше, отговаряше кратко и отсечено на сестра си. Пиеше своя чай и топлеше ръцете си о чашата — не я остави на масата, докато не изпи всичко. Нейните тънки, червени пръсти бяха обгърнали чашата, а погледът ѝ бе втренчен в празното дъно. Разговорът им постепенно затихваше, докато замря и отстъпи на шума от уличното движение, който проникваше отвън, и на тракането на чашите и чиниите в самото кафе — брюнетката миеше съдовете и се готвеше за нахлуването на нови посетители през обедната почивка.

Ърнест пресмяташе колко ярда рексин^[1] ще му трябват, за да изпълни следобедната си поръчка, но когато по-малката заговори, той се вслуша несъзнателно.

— Ако са ти останали някакви пари, много ми се искат сладки, Алмичке!

— Нищо не остана — отговори нетърпеливо по-голямата.

— Не, останало е — и много ми се искат сладки!

Тя беше неотстъпчива, почти нападателна.

— И да искаш, и да не искаш, имам само два пенса.

— Можеш да купиш сладки с тях! — настояваше малката, обръщайки с пръсти празната чаша. — Няма да вземаме автобуса, защото до къщи и пеша не е далеко.

— Няма да се връщаме пеша — може да завали.

— Няма да завали!

— Слушай, и аз искам сладки, но не дотягам като тебе! — каза решително по-голямата и отрязва всички пътища за отстъпление. Малката се предаде и замълча, загледана безсмислено пред себе си.

Търнест бе изял всичко и извади цигара, а после: драсна клечка в металното краче на масата и дръпвайки дълбоко, изпусна дим. Почувства самотата, като тих прилив в лунна нощ, като водна лента, която приближава и залива пясъка, една изострена самота, дълбока като страдание, от което не можеш дори да заплачеш. Двете момичета седяха срещу него, заети само със себе си, и все още спореха дали да купят сладки или да се приберат с автобуса.

— Ще ни бъде студено — уговаряше я по-голямата, — ако се върнем пеша.

— Няма — отвърщаше неубедено малката.

Звукът на гласовете им му напомняше колко е самотен, всяко слово усилваше самотата му дотам, че се почувства безкрайно нещастен и опустошен.

Времето едва се влачеше — стрелката за минутите беше закована сякаш под един и същ ъгъл. Момичетата седяха едно срещу друго, без да го забелязват — той се сви и усети пустотата на света. Чудеше се как ще преживее тези празни дни, проточени напреде му като стоки върху спрял конвейер. Опита да си припомни нещо от миналото и потръпна от ужас, когато откри една бездна от тридесет години. Едничкото, което съзираше там, беше сива пелена — едничкото, което можеше да види напреде си, беше пак непрозирна мъгла, зад която се криеше нищото. Поиска да излезе от кафето и да направи нещо, за да може отсега нататък да бележи някак си вървежа на празните дни, но нямаше воля да се помръдне. Долови, че някой плаче, отърси се от мислите си и видя, че беше по-малката, закрила очите си с ръце.

— Какво има? — запита ласкаво той, като се приведе над масата. Вместо нея отговори сурово по-голямата:

— Нищо. Държи се глупаво.

— Но сигурно не плаче без основание. Какво има? — започна да настоява кротко и успокояващо Ърнест, надвесвайки се все по-близо към нея. — Кажете, какво не върви? — И изведнъж си спомни нещо. Издърпа го като ярка нишка от някаква действителност, примесена със сън, увисна на блуждаещите думи, които се замярнаха в съзнанието му. Разговорът на момичетата отекна у него посредством сложния процес на възпоминанието. — Ще ви донеса да хапнете нещо — осмели се той, — може ли?

Малката свали свитите си на юмручета ръце от очите и вдигни поглед към него. Но по-голямата го стрелна възмутено и каза:

— Не желаем нищо. Тръгваме вече.

— Не, не си отивайте! — извика Ърнест. — Почакайте мъничко и ще видите какво ще ви донеса! — той стана и отиде на бара, оставяйки ги да си шепнат.

Върна се с чиния пасти и две чаши чай и ги постави пред мълчащите, загледани в него момичета. По-малката се усмихна. Кръглите ѝ гладни очи бяха очаровани, но следяха с тревога всяко движение на ръцете му. По-голямата беше все още враждебна, но постепенно се предаваше, покорена от увереността на ръцете му, от ласкавите думи и от добротата, която излъчваше лицето му. Ърнест беше погълнат от това, че върши добро — така се бореше срещу чувството на самота, за което все още си спомняше, но само като за кошмарен сън.

Двете деца попаднаха под неговото обаяние, започнаха да ядат сладките и да посрбват от чая. Споглеждаха се, сетне поглеждаха Ърнест, който седеше край тях и пушеше. Кафето беше все още почти празно — неколцината, които се хранеха, бяха така потънали в себе си или толкова бързаха да погълнат яденето и да излязат, че изобщо не обръщаха внимание на малката компания в ъгъла. Сега, когато атмосферата помежду им стана по-дружелюбна, Ърнест ги заговори.

— Ходите ли на училище? — запита той.

По-голямата автоматично пое командването и отговори:

— Да, но днеска мама ни изпрати в града да ѝ свършим нещо.

— А майка ви ходи ли на работа?

— Да — уведоми го тя, — работи целия ден.

Ърнест се окуражи:

— А готви ли ви?

Тя му отговори благосклонно още веднъж:

— Само вечер.

— А татко ви? — продължи той.

— Умря — каза по-малката с пълна уста, решавайки се да проговори. Сестра ѝ я погледна неодобрително, като ѝ даде да разбере, че е сбъркала, и че може да говори само под нейно ръководство.

— А днес ще ходите ли на училище? — прибави Ърнест.

— Да — отвърна делегатът, който имаше думата.

Ърнест се усмихна на нейното продължително, устойчиво самообладание.

— А как се казвате?

— Алма — уведоми го по-голямата, — а тя — Джоан — и посочи по-малката с леко кимване на глава.

— Често ли сте гладни?

Алма престана да яде и го погледна, колебаейки се как да отговори:

— Не, не често — каза нерешително тя, заета с дояждането на втората паста.

— Но днес бяхте гладни, нали?

— Да — призна тя и захвърли дипломацията като смачканата обвивка на пастата, която бе оставила да падне на пода.

Няколко мига Ърнест мълча, притиснал кокалчетата на свитите си ръце до устните.

— Вижте какво — проговори внезапно той, — аз идвам всеки ден тук към дванайсет и половина, за да обядвам, и ако някога ви се прииска да хапнете, обадете ми се!

Те не възразиха, приеха шест пенса, за да се върнат с автобуса, благодариха му многократно и се сбогуваха.

През следващите седмици децата му се обаждаха почти всеки ден. Когато имаше малко пари, Ърнест пълнеше гладния си стомах с чаша чай, докато Алма и Джоан се насищаха с порции по за пет шилинга, а някога и за повече. Но той беше щастлив и изпитваше огромно удоволствие, когато ги гледаше как лакомо се навеждат над

чинията с яйца, бекон и сладки — разтопи се в чудесното усещане, че има за какво да живее и почти забрави самотните дни, когато единствената му надежда беше да влезе в някоя кръчма, да се напие и да поговори с някого. Сега беше щастлив, защото се грижеше за своите „малки момичета“, както ги наричаше вече.

Започна да харчи всичките си пари, за да им купува подаръци, и сега често дължеше наем за квартирата си. Все още не си купуваше никакви дрехи, защото това, което прахосваше преди за бира, отиваше сега за подаръци и храна на момичетата, а той продължаваше да носи същия стар изпоцапан шлифер, ризата му беше все още без яка — сега дори и баретката му не беше вече чиста.

Всеки ден направо от училище, Алма и Джоан тичаха да хванат автобуса за центъра на града и след няколко минути, усмихнати и задъхани, влизаха в кафето, където ги очакваше Ърнест. Минаваха дни и седмици — Алма бе открила колко много се нуждае от тяхното присъствие Ърнест, колко щастлив изглежда, когато се виждат, и колко очебийно нещастен е, ако не отидат някой ден — а това сега се случваше рядко. И тя започна да изисква все повече и повече подаръци, повече храна, повече пари, но го правеше така наивно и по детски, че в своето щастливо опиянение Ърнест не забелязваше нищо.

Но някои от посетителите, които идеха всеки ден в кафето, виждаха как момичетата го молят да им купува това или онова и как той винаги отстъпва с едно добродушие, твърде голямо, за да е истинско и порядъчно. Ърнест даваше, без да оценява какво става всъщност. Не му минаваше и наум да прояви недоверие, защото двете момичета, станали за него почти родни дъщери, бяха единствените живи същества, които приемаха обичта му.

Тъкмо започваше да се храни, когато забеляза двама модно облечени мъже, на няколко ярда от масата си. Те седяха там и предния ден, и още по-предния. Ърнест престана да мисли за тях, защото в кафето влязоха Джоан и Алма и забързаха към неговата маса.

— Здравей, чичо Ърнест! — казаха весело те. — Какво ще имаме за обяд? — Алма погледна към стената, където с тебешир бе написано менюто за деня.

Неговото лице загуби тъпата си устременост към храната и щастлива усмивка заля страните, очите, извивката на устните му.

— Каквото си изберете — отговори той.

— Но какво ли пък имат? — заядливо рече Алма. — Не мога да разчета драскулките им!

— Иди на бара и поръчай там обяда? — през смях я посъветва той.

— А ти ще ми дадеш ли парички? — запита тя, протегнала ръката си. Джоан стоеше до нея, без да проговаря — липсваше ѝ самоувереността на Алма, лицето ѝ беше плахо и неспокойно, защото все още не можеше да проумее това непроменливо парично споразумение помежду им — страхуваше се, че някой ден ще се изправят тук, чакайки да получат пари, а Ърнест ще се изненада съвсем естествено и ще каже, че за тях няма нищо.

Той току-що бе привършил поправката на една антична гарнитура от три парчета и заранта му бяха платили, затова Алма получи пет шилинга и двете отидоха на бара за ядене. Докато момичетата чакаха да им сервират, двамата добре облечени мъже, които наблюдаваха Ърнест последните няколко дни, станаха и отидоха при него.

Заговори само единият, другият гледаше мълчаливо.

— Дъщери ли ви са тези две момичета или някакви роднини? — запита първият, като посочи с глава към бара.

Ърнест дигна поглед и се усмихна:

— Не — поясни меко той, — просто сме приятели. Защо?

Погледът на мъжа беше суров, той произнесе отчетливо:

— Какви приятели?

— Просто приятели. Защо? Вие кой сте? — Ърнест потръпна, усещайки как у него се надига неясно чувство за виновност, породено от неясна представа за прегрешение, но му се искаше да вярва, че всичко това няма да излезе истина.

— Няма значение кои сме. Искам само да отговорите на въпроса ми!

Ърнест повиши леко глас, но не дръзна да погледне наглите очи на мъжа:

— Защо? — извика той. — Какво общо има това с вас? Защо ми задавате такива въпроси?

— От полицията сме — отбеляза сухо мъжът, — получихме оплаквания, че давате пари на тези малки момичета и ги отбивате от правия път.

От болка Ърнест поиска да се изсмее. Не го направи само, за да не озлоби детективите. Започна да обяснява:

— Но... но... — сетне разбра, че няма да продължи. Много беше това, което искаше да каже, а не можа да промълви и дума — в очите му се промъкна слисаният израз на объркано животно.

— Виж какво! — каза многозначително мъжът. — Излишни са ни твоите „но“. Знаем всичко за тебе. Знаем кой си. Познаваме те всъщност от години. Настояваме да оставиш на мира тези деца и да преустановиш всякакъв контакт с тях. Такива като тебе не могат да дават пари на малки момичета! Ти беше длъжен да знаеш какво правиш и да проявиш повече разум!

Най-сетне Ърнест започна гръмко да протестира:

— Уверявам ви, че сме приятели! Не мисля нищо лошо! Грижа се за тях, правя им подаръци като на мои собствени деца. Те са единствените близки, които съм имал. А защо да не мога да се грижа за тях? Защо трябва да ми ги отнемете? За какво се мислите? Махайте се!... Махайте се... — гласът му се издигна до безсилен вик на негодувание и хората в препълненото кафе се извърнаха и загледаха Ърнест — искаха да разберат причината за този шум.

Не можеше да се каже, че детективите действат припряно — бяха само бързи и знаещи. Застанаха от двете му страни, повдигнаха го, прекараха го край бара и го изведоха на улицата, държейки го здраво за китките. Когато минаваше край бара, Ърнест видя, че двете момичета държат чиниите си и гледат уплашени и изумени как го извеждат навън.

Завлякоха го до края на улицата и му поговориха още малко, все още стиснали здраво китките му.

— А сега слушай, не желаем да се занимаваме повече с тебе, но ако те видим още веднъж с тези момичета, ще се разправяш със съда! — Решителността на този глас действаше като физическа принуда, която гласна Ърнест на границата на умопомрачението.

Стоеше безмълвен. Искаше му се да каже много, но думите не можаха да достигнат устните му, които се гърчеха безпомощно от срам и ненавист, неспособни да оформят дори едно-едничко слово.

— С добро те караме да ги оставиш — продължи, детективът, — ясно ли е?

— Да — отговори с усилие Ърнест.

— Добре, Хайде изчезвай! И да не сме те видели вече с тези момичета!

Ърнест почувства само, че земята се изплъзва изпод краката му, вълна на страх се разби в съзнанието му, той усети непоносимата и позната пустота, която се изливаше вътре в самия него от някаква мъничка, неоткриваема пукнатина. Сетне се изпълни с ненавист към всичко, с остра жал към всичко живо и накрая — с непоносимо остра жал към себе си. Искаше да заплаче, а не можеше — можеше, само да бяга от своя позор.

После с всяка стъпка страданието му започна да стихва. Огорчението му отлиташе, заменяше се с чувство, чиято дълбочина никога не беше изпитвал. Докато крачеше по тротоара сред обедната тълпа, в походката му се появи по-устремена целенасоченост. Когато блъсна летящите врати и влезе в препълнения и шумен бар, Ърнест разбра, втренчил поглед в прекрасната, толкова примамна клопка на бирените бутилки, че само те ще го завлекат в единствената и съвършена забрава — и помисли, че нищо вече не ще може да го уязви.

[1] Рексин — материя за тапициране. Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.